Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

Eduskunnan hallintovaliokunnalle 29.11.2021

Suomen Punaisen Ristin lausunto kehityspolitiikan ylivaalikautisesta selonteosta (VNS 5/2021 vp)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua kehityspolitiikan ylivaalikautisesta selonteosta. Tässä lausunnossa otamme kantaa erityisesti selonteon muuttoliikettä koskevaan osuuteen sekä nk. kolmoisneksukseen.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punainen Risti kuuluu Suomen suurimpiin humanitaarista apua antaviin ja kehitysyhteistyötä tekeviin järjestöihin.

Suomen Punainen Risti pitää kehityspolitiikan ylivaalikautista selontekoa kokonaisuutena tervetulleena ja oikeansuuntaisena lähestymistapana kehityspolitiikan toimeenpanoon sekä sen johdonmukaisuuden ja vaikuttavuuden edistämiseen. **Suomen Punainen Risti kiittää siitä, että tällä hallituskaudella on jatkettu edellisellä kaudella laadittujen painopisteiden ja tavoitteiden kehittämistä** sen sijaan, että niitä olisi muutettu. Tämä lisää johdonmukaisuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Ongelmallista kuitenkin on, että vaikka kehitysyhteistyömäärärahojen kasvattamiselle on tavoitteet, niiden saavuttamiselle ei edelleenkään ole selkeää tiekarttaa tai suunnitelmaa. Rahoitus on koko kehityspoliittisen selonteon pohja; ilman riittävää rahoitusta ei voi tehdä kattavaa ja vaikuttavaa kehitysyhteistyötä tai olla kokoaan suurempi vaikuttaja kansainvälisissä järjestöissä.

On hienoa, että selontekoa on valmisteltu laajalla parlamentaarisella edustuksella sekä sidosryhmiä kuullen. Kehityspolitiikka ja -rahoitus ovat alttiita poliittisten voimasuhteiden muutoksille ja **olisi tärkeää, että selonteon sekä rahoitustiekartan taakse asettuu vankka parlamentaarinen tuki**. Selonteon ei pidä olla vain yhden hallitusohjelman tai -kauden tuote, vaan pitkäkestoisen, suunnitelmallisen ja vaikuttavan, suomalaisen kehityspolitiikan strategia.

Kehityspolitiikan ja muuttoliikkeen yhteys

Selonteossa on todettu, että muuttoliikekysymyksissä on noudatettava kansainvälistä oikeutta ja turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi huomioidaan, että tuki pakolaisten isäntämaille ja pakolaisuuden syihin vaikuttaminen on tärkeää, ja että pakolaisia ei pidä käyttää poliittisen vaikuttamisen välineenä tai vakauden horjuttamiseen.

Suomen Punainen Risti pitää kirjauksia tärkeinä, mutta huomioi, että siinä missä liikkeellä olevia ihmisiä ei pidä käyttää poliittisen vaikuttamisen välineenä

ulkopolitiikassa, heitä ei myöskään pidä käyttää ensisijaisesti kansallisten tavoitteiden saavuttamiseen.

Tässä valossa selonteon pyrkimys vaikuttaa muuttoliikkeeseen on ongelmallinen. Kehitysyhteistyöllä voidaan edistää ihmisten elämän edellytyksiä ja mahdollisuutta elää sekä työskennellä yhteisöissään ja on hyvä, että Suomi on osana tätä työtä. Ihmiset kuitenkin liikkuvat monista eri syistä, ja sen vaikutukset ovat moninaisia.

Suomen Punainen Risti katsoo, että kehitysyhteistyön kautta tulee pyrkiä vähentämään köyhyyttä ja parantaa yhteiskuntien vakautta sekä lisätä ihmisten toimeliaisuutta ja halua kehittää omaa yhteiskuntaansa. Sen perimmäisenä tavoitteena tulee olla mahdollistaa ihmisten asuminen ja eläminen siellä, missä heillä on siihen edellytykset, ei estää heitä liikkumasta. **Näkökulman tulee siis olla toiminnan kohteena olevissa ihmisissä, ei muuttoliikkeen perinteisissä nk. vastaanottajavaltioissa.** Ihmiset liikkuvat aina. Liikkuvuus kuuluu ihmiskunnan historiaan ja kehitykseen ja vapaa liikkuvuus on taloudellisen kehityksen edellytys. Sitä ei pidä nähdä uhkakuvana eikä pyrkiä kehityspolitiikalla estämään. On aivan oikein ottaa tavoitteeksi alueellinen vakaus ja pakotetun muuttoliikkeen tekijöiden (köyhyys, epävakaus- ja varmuus, katastrofit) lieventäminen mutta ei estää niin liikkuvuutta itseään eikä etenkään ihmisten oikeutta hakea turvapaikkaa.

Suomen Punainen Risti katsoo, että kehitysyhteistyötä ei tule yhdistää ihmisten liikkumisen hallintaan. Sen sijaan tulisi keskittyä taustalla olevien monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen ja ihmisten tarpeisiin.

Erityisesti nostamme esille, että **kehitysavun ei tule koskaan olla sidottu vastaanottajamaan halukkuuteen tai edellytyksiin vastanottaa palautettuja ihmisiä ja tämä tulisi olla kirjattuna selkeästi selontekoonkin.** Samoin olisi tärkeää kirjata suojelun periaatteet. Pakolaisten, kuten kaikkien liikkeessä olevien ihmisten suojelun pitää olla Suomen ja koko kansainvälisen yhteisön keskeinen tavoite.

Selonteossa tuodaan myös selkeästi ja ytimekkäästi viestinnän ja globaalikasvatuksen merkitys kehityspolitiikassa. Parhaimmillaan globaalikasvatus antaa välineitä maailman ymmärtämiseen ja muuttamiseen sekä aktivoi toimimaan kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi. Tähän liittyy myös muuttoliikkeestä ja sitä aiheuttavista moninaisista syistä kertominen. Pidemmällä tähtäimellä globaalikasvatuksen avulla voidaan lievittää vastakkainasettelua ja polarisaatiota myös kotimaassa.

Kehitysyhteistyö, humanitaarinen apu ja rauhan edistäminen

Selonteossa tuodaan vahvasti esiin nk. kolmoisneksus -lähestymistapaa, joka mahdollistaa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhanprosessien välisen koherenssin ja keskinäisen täydentävyyden. Eri toimijoiden vahvuuksien yhteensovittamisen avulla varmistetaan vaikeissa olosuhteissa erityisen välttämätön kokonaisvaltainen lähestymistapa.

Suomen Punaisen Risti katsoo, että kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun välinen jatkumo on järkevää erityisesti luonnonkatastrofeihin ja ilmastonmuutoksen mukanaan tuomiin haasteisiin vastaamisessa. Siinä toimintamallit ja eri rahoituslähteet voivat sujuvasti täydentää toisiaan:

humanitaarinen apu tuo vakautta katastrofitilanteissa vastaamalla ihmisten perustarpeisiin, ja voi myös sisältää koulutusta, valmiuden kehittämistä tai elinkeinojen tukemista. Tämä parantaa yhteisöjen ja yhteiskunnan selviämistä katastrofista pitkällä tähtäimellä. Samaan aikaan kehitysyhteistyön kautta voidaan parantaa valmiutta vastata tuleviin katastrofeihin ja kriiseihin.

Suomen Punainen Risti huomioi kuitenkin, että vaikka kolmoisneksus-lähestymistavassa on merkittäviä hyötyjä, siihen voi sisältyä myös ongelmia. Näin erityisesti, kun mukaan otetaan rauhanprosessien rakentaminen tai siviilikriisinhallinta.

Erityisesti konfliktialueilla voi olla lukuisia eri toimijoita, sotilaita, rauhanturvaajia, avustustyöntekijöitä ja siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita. Kaikilla toimijoilla on oma tehtävänsä ja omat toimintaperiaatteensa. Tämän vuoksi koordinaatio on tärkeä osa kaikkea kansainvälistä kriisinhallintatyötä. Se edellyttää kaikille toimijoille selkeitä valtuutuksia ja niiden kunnioittamista. **Kun mandaatit ja toimintatavat ovat kaikille selvät, on kaikkien toimijoiden mahdollista toimia oman osuutensa toteutumiseksi.** Tämä velvollisuus on niin siviili-, sotilaallisilla kuin humanitaarisilla toimijoillakin.

Humanitaarisen työn ytimessä on varmistaa, että apu voidaan toimittaa perille kaikkein heikoimmassa asemassa oleville ihmisille. Tämä edellyttää pääsyä avun tarvitsijoiden luokse, mikä puolestaan edellyttää kaikkien osapuolten vahvaa luottamusta avun puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen. Konfliktitilanteissa pääsy vaikeille alueille on mahdollista ainoastaan, mikäli kaikki selkkauksen osapuolet hyväksyvät ja mieltävät humanitaariset toimijat puolueettomiksi ja riippumattomiksi.

Kehitysyhteistyöllä, humanitaarisella avulla ja rauhanrakennuksella on omat tärkeät roolinsa ja parhaimmillaan neksus mahdollistaa yhdenmukaisuuden ja täydentävyyden eri lohkojen välillä. Rauhanvälitys on keskeinen osa kolmoisneksusta ja ilman rauhaa ja rauhavälitystä ei ole kestävää kehitystä, vaan humanitaariset tarpeet jatkuvat. **Kolmoisneksuksen toteutuksessa humanitaaristen toimijoiden humanitaaristen periaatteiden mukainen ehdottoman itsenäinen ja riippumaton rooli on kuitenkin varmistettava, jotta erityisesti kriisi- ja konfliktialueilla avun perillepääsy voidaan varmistaa kaikille osapuolille neutraalien toimijoiden kautta.**

Neksus-toteutuksessa humanitaarisen avun täytyy voida toimia erillään rauhantyöstä sekä siviilikriisinhallinnasta, ja säilyttää itsenäisyytensä ja puolueettomuutensa, jotta se voi täyttää oman roolinsa parhaalla mahdollisella tavalla. Erityisesti haastavissa tilanteissa, kuten tällä hetkellä Afganistanissa tai Etiopiassa, on ehdottoman tärkeää pitää humanitaarinen apu riippumattomana. Pääsy kaikkien apua tarvitsevien ihmisten luo edellyttää rauhanrakennuksen erottamista puolueettomasta ja neutraalista humanitaarisesta avusta.

On myös tärkeä huomioida, että jos päätöksillä lisätään Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan, se ei saa heikentää humanitaarisen katastrofiavun tai pitkäaikaisemman kehitystuen rahoitusta ja tukea.

Demokratian ja oikeusvaltion vahvistaminen

Selonteon luvussa neljä on yhtenä päätavoitealueena mainittu demokraattiset yhteiskunnat. Tarkoituksena on vahvistaa maiden poliittisten instituutioiden demokratisoitumista sekä tukea oikeusvaltion ja sen edellyttämän lainsäädännön ja instituutioiden vahvistamista. Selonteossa todetaan myös, että Suomi vahvistaa kokoontumis-, sanan- ja yhdistymisvapautta sekä vapaan, elinvoimaisen ja moniäänisen kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia.

Suomen Punainen Risti katsoo, että tavoite on hyvä, ja erityistä huomiota tulee kiinnittää jälkimmäiseen osaan. Aktiivinen ja vahva kansalaisyhteiskunta on osa vakaan demokratian toimintaa, ja osaltaan edistää osallisuutta, kriisinkestävyyttä ja kestävää kehitystä paikalliset olosuhteet huomioiden. **Tukemalla kansalaisyhteiskuntaa kehityspolitiikan kautta voidaan suoraan tai välillisesti tukea myös temaattisten tavoitteiden toimeenpanoa.**

Kristiina Kumpula
pääsihteeri